

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Агропромышленность комплексни айнытыну онгларына къарагъандыла

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Юрий Коков Москвада Россей Федерацияны эл мюлк министри Николай Федоров бла тубешгенди. Ала экиси да Къабарты-Малкъарда агропромышленность комплексни айнытыну онгларына къарагъандыла. Ушакъны кезиюнде республикада эл мюлк бла байламлы программаланы жашауда бардырыугъа энчи эс бурулгъанды.

Тубешюде сюзюлген вопрослары барысыны юсюнден да тийишли келишимле этилингендиле.

Къабарты-Малкъаргъа къырал болушлукъну мадарларыны сюзгендиле

Тюне КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Юрий Коков Россей Федерацияны экономиканы айнытыу министри Алексей Улюкаев бла тубешгенди. Ушакъны кезиюнде Къабарты-Малкъарны социальный-экономика айныууну вопрослары сюзюлгендиле эмда республикагъа къыралны жанындан болушлукъ этиуню мадарларына къаралгъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Владикавказны сахнасында - миллет энчиликлери бла оюгла

9 бет

Белгили спортчугъа - тийишли саугъа

3 бет

Связны эм телекоммуникацияны бюгюннюгю излемлени даражасына

2 бет

«Жаш тёлнюю кючю бла таматаланы сынауу ахшы хайыр келтиредди»

9 бет

Ала жашилни, къбылны да жукъгъа санамайдыла

11 бет

Ол хар не ючюн да кесини жууаптылыгъын сезеди

Пресс-конференция

Путин төрт сағаттан артык заманны соруулаға жууапла берип турғанды, арыгъан журналистлени чамлары бла келлендире

Тогъузунчу уллу пресс-конференциясында Россия Президентин Владимир Путин 52 журналистни сорууна жууапла бергенди. Аладан 39-су Россияде болгъан проблемала бла, 13-юу а халкъла аралы халла бла байламлы эдиле. Бу жол аны энчи жашаууну юсюнден киши сормагъанды, жалаңда кыралга оноу этиуню «фирменный» амалын билрге сыйгенле чыктыгъанды. Кырал башчы акыл этгенден, оноучу «жууплылыкъдан албугъартыргъа, толтурургъа онг болмагъан оноула этрге, бош гражданы жашауларындан айрылыргъа бир заманда да керек туюлюду».

Пресс-конференция 4 сағат бла 3 минут баргъанды. Ол а 2012 жылда декабрде болгъанындан эсе азракъды. Аны сылтаун да президент ким да туюнорча аныгъатханды: «Рекордла сала турмайыкъ ансы, Рождествога жетпей кваллыкъбыз».

Хар замандача, Путинни чам этген кезилери кеп болгъанды, ол кеси да бергенди соруула журналистлеге. «Шпаргалкага» жалаңда бир кере кез жетиргенди, 2013 жылда РФ-де баш экономика кёрюмдолене юслеринден айтып тиберегенди. Аны чайын юч кере алышндыргъанды. Ахыр кере келтиргендинде, ол аны төгерге аздан кыйгъанды, селешген заманда кырал аны асырып сипкиргенден. Сора, ышарып: «Асыры бек кызып кетдим да», - дегенди.

Кырал башчы чамлары бла залда кытылыкны жумушатханды, алай бла жыйылгъанлагъа аны жууабана иги туюнорге онг берип. «Ма энди мағаналы ушакъга киришди, сизге кваллай бир керекди?» - деп сорду Путин «Киев ЕС-ни жанына кырамазча этер ючюн», Россия кваллай бир ахча төлерге хазыр болгъанын билрге сыйген украинли журналистни сезюн бёлөп.

Спорт бла бир тюрлю байламлыгы болмагъан кыйын сорууладан бирине жууап бере уа, ол: «Мен сизге спортменлюбителча айттыргъа болукъма...» - деп башлагъан эди сезюн. Соруун асыры узакъга созгъан журналистге уа: «Кесигиз жууап бердигиз

да кыйдугъуз», - дегенди. Жаз тил бла селеширге, айтырыгын асыры бек созуп кюрешген дагыда биреулгенге уа Путин: «Бююн манга бек тынчы: соруу берген да сиз, анга жууаплагъан да кесигиз», - дегенди. Башха журналист а, кесип бирселеден акыллы эттин: «Мен а коллегарымча этмем», - дегенде уа, Путин, ойнап: «Да сора олтур», - деп бёлгенди сезюн.

Президентни бир-бир жакхил политиклени юслеринден айтханлары да залдагылары кюлдортгенди: «рейтинглери не ишлейди», «Бир-бирле уа кенчкеринден чартлап чыгарга да аздан квалладыла. Алай эте кетселе, бизни элде айтылуучусуна, шалпарсыз да квалырга болукъдула. Кырал затлары бар эсе, бек иги, жокъ эсе уа, кюлкую болуп да квалырла».

Сноудени юсюнден сорууга жууап бере, Путин спецслужбалда ишлегендинде, аналитикалы статьялары кеси да жазгъанын эсертгенди. «Манга да туюгенди алай иш бла кюреширге. Шпиондукъ - ол бурун заманладан келген усталыкладан бириди, башхалары а санай турмайыкъ, ала алай кеп туюлюду», - дегенди ол, кюле тургъан залдагылагъа кырап.

Путинни алгынны сегиз пресс-конференцияларында, бу жолгуну да кырал башчыны пресс-секретары бардырып башлагъанды. Юч сағатдан сора уа президент, Дмитрий Песковдан ол жумушну сыйырып, журналистлеге кеси сөз берип тиберегенди.

Бек алга Москвадагы журналистле соруула бергендиле. Арта, төреде болгъаныча, регионлары асламлы информация органдарыны келечилерине жетгенди сөз. Бирде аныгъашынуусуз, алай таза жюрекден айтылгъан сорууларына президент артыкда уллу эс буруп тынгылагъанды. Журналист тышыруладан бири охрананы службасы асыры кытылык этгенине тарыкыгъанда, Путин «жаныгызга тиймесин» деп, аны жапсарыгъа кюрешгенди. Арта пресс-конференция бошалгъандан сора да ол, аны кытына барып, кечгинлик тилегенди.

Басмага ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырагъанды.

ПАРЛАМЕНТ

Связьны эм телекоммуникацияны бююнню излемлене гаражасына

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини президиуму жыйылыуунда «правительстволу сағатны» чеклеринде КъМР-де связьны операторлары халкъга жумуш этиуню игилендириуню юсюнден вопрос созлогъени. Депутатла «Ростелекомну» Къабарты-Малкъарда филиалны директору Барасби Машуковну билдириуню тынгылагъандыла.

Филиал адамлары телекоммуникация жумуш этиуню битеу тюрлюери бла толусунай эм тынгылы жалчытады.

Бююнлюкде Интернет сетни хайырлангъанлары саны 63,175 мингге жетгенди. Къабарты-Малкъарда связьны волоконно-оптика ызыны узунлугу 1300 километрден асламды. Шахарада, элде адамлагъа универсал жумуш этер ючюн (ол санда болжалга салынай жумуш этиу службаланы хакъсыз селешиле), связьны 201 универсал таксофону орнатылгъанды, - дегенди Барасби Машуков.

Ол айтханга кере, «Ростелеком» ОАО-ну Къабарты-Малкъар филиалы озгенде жашагъанлагъа төрели телефон байламлыкъ бла жумуш этген операторду. Алай ол сфера компанияга хайыр угъай, уллу кыранч келтирде. КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Анур ол алай нек болады, халны игилендире онг бармыды, деп соргъанды Барасби Машуков: «Ол жумушлары ахча файданы аз эселе да, ала адамлагъа бек керекдиле. Къалай бла десегиз, телефон связьсыз охрананы сигнализациясы, Интернетни хайырлангъа кюландан келлик туюлюду», - деп жууаплагъанды.

2013 жылда связьны жангы сетлерин ишлеу эм бусафтагъылары жангыртуу, модернизациялау эм айнаытуба КъМР-ни битеу муниципальный кыралыларында телекоммуникация жумушлары хайырлангъа абонент базасы кенгерге, айны баргъанды, мындан арысында да алай болукъду деп, докладчы быйыны озген 9 айында Интернет сетни хайырлангъанлары базасы 6,16 минг болгъанын, ол санда «оптика в дом» технология кере, 3,39 минг адамга жетгени билдиргенди.

Докладча айтылгъаныча, быйыл FTTB технология жаны бла сетле республиканы Терк, Май эм Бахсан районларында ишленгендиле. Уран районда бла Нальчик шахарадагыла къошакъ кюч алырча жангыртылгъандыла. Жылы ахырына дери уа FTTB сетлени Чегем районда кырулушлары ахырына жетдирилди. Интернет телевизияны (1P - TV) хайырлангъанлары саны иги кесекге естенди эм 2013 жылда 5 мингге жетгенди.

CDMA стандартны связьны темир жипсиш ишлеген сетлени кырулушу бошала турды, базалы станцияла тест жорукъ бла орнадырылгъандыла эм ишлеп башлагъандыла. Алай бла республикада жашагъанла телефон связьны жумушлары хайырлангъа эм мобильный телефонла бла Интернет

сетге кире онг табарыкдыла.

-Филиалны связь сетин айнытуу эм модернизациялау Россия Федерацияны эм Къабарты-Малкъар Республиканы жерлеринде жашауда бардырылган мағаналы миллет проектлени барысына да тири кытышырызыны жалчытханды, - деп, жорек ыразылыгын билдиргенди Барасби Машуков.

Докладчы «Ростелеком» ОАО Къабарты-Малкъар Республиканы жеринде 2014 жылда Бир кырал экзамен бардырыла туруп, адамла анга Интернетте кыаргъа онг табарыкларыны юсюнден айтханды. Филиалны 2014 жылда ишин юсюнден сөз баргъанда, Барасби Машуков бек алга Интернет сетни андан ары айнытууда шендуюло технологияны не кылар кенг хайырлангъа мурат этгенлерин белгилегенди. Аны бла бирге уа келе тургъан жылда компанияны телекоммуникация инфраструктурасын андан ары кенгертирге эм айнаытыргъа мурат этиледі. Ол санда эл жерледе связьны оптика ызырын 52 километр узакълыкъга созарча кырулушу ишле бардырылгъандыла.

Докладчы белгилегенге кере, Нальчикден сора да, бююнлюкде республиканы битеу школлары шендуюло бек иги телекоммуникация жумушла бла жалчытылдыла. Андан сора да, кыяулу сабиле Интернет сет бла хайырлангъа онгла кыралгъандыла.

Директор КъМР-ни Саулукъ сакълау эм курортла министрствосу бла келишюлу ишленгенди да белгилегенди. Сөз ючюн, саулукъ сакълау системаны кыруу эм жашауда бардырыу жаны бла уллу ишле тамамландыла. Регионун бир электрон регистрацасы, электрон медицина картасы эм антеналары болгъан система кенг хайырлангъа башлагъанды.

Ол затла, директорну оюмуна кере, жагъыр-профилактика учрежденилагъа келген адамлары жумушлары не кылар терк эм тынгылы тамамларга, эсеп жюрютюно игилендире, саусузланы ышанылулары кетюрюрге, анда ишленгени уруну болумларын жангыча кыруарга онг берликди. «Электрон правительство» эм «Информация общество» проектлени юслеринден а былай айтханды: «Электрон правительство» проектде бизни бек борчубуз - властын, гражданданы эм бизнесни бирикдирген ышангылы эм кыоркуусуз байламлыкъ кыруаду».

Андан сора Барасби Машуков депутатланы сорууларына жууапла бергенди. КъМР-ни Парламентини Председатели биринчи орунбасары Руслан Жанимов компанияны связьны рыногунда кесини эндиге дери болдурган жетишимлерин андан ары айнытыр эм Интернет жумушлары игилендире ючюн, не этерге мураты барды деп соргъанды. Кесибизни телекоммуникация продуктлары эм жумушларыбыз аланы хайырлангъанлары ыразы этерча даражада болурга кереклисин биз эсибизден чыгармайбыз, дегенди. Андан арысында уа ол бююнлюкде абонентлени Интернетте кыошуу ишле кыстау бардырылгъанларын, аланы саны 2006 жылда 1700 болгъан эселе, 2013 жылда 67 мингге жетгени белгилей, ол жаны бла битеу Север - Кавказ федеральный округда «Ростелеком» алычылыкны тухтанын чертгенди.

Анур Ахматович, ол ушакъга кыошулуп, компанияны багъала жаны бла болумун билрге сыйгенди. Барасби Машукову анга жууабы былай болгъанды: «Ростелеком» адамлары, юйорлени эм компанияланы барысына да сейрлерин эсге алып ишлейди».

-Сеть ызыны эски болуулары кваллай бирди? - деп соргъанды спикер дагыда.

-Тозураулары 20 процентге жуукъду, - дегенди докладчы. Чеченланы Анур а компанияны оюучуларына волоконно-оптика ызыны кырулушларын андан ары бардырырга, республиканы элдеринде автомат телефон ызыны жангыртууна келгъа алырга, битеу халкъ хайырлангъан телефон байламлыкны ышангылы этерге кереклисин эсге салгъанды. Андан ары сезюнде уа ол битеу халкъ хайырлангъан телефон связьны тарифлери азайтырга, аны бла бирге уа филиалы ишинде социальный жанын айырып эс бурургъа кереклисин чертгенди.

КъМР-ни Парламентини башха депутатлары филиалны ишинде иги жанына тюрленюле бла бирге кемчикиле да болгъанларын айтхандыла. Биринчиден, КъМР-ни битеу элери да связьны волоконно-оптика ыз бла жалчытылымагъандыла. Интернет сетге кыошулууну, модернизациялау андан ары бардырыу борчларын тамамларга керек болуп турды.

Айтылгъан оюмлары эсге алып, президиуму ону кваллы этгенди. Къабарты-Малкъар Республиканы Транспор, связь эм жол-молк министрствосуна алчы технологияланы бла стандартлары мурдорунда связьны инфраструктурасын айнытырга, аны бла бирге уа КъМР-де связь эм телекоммуникация сферасыны конкуренция онгун кючлерге кереклиси эсертилгенди.

Люба БАТЫРОВА.
КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

БИЛДИРИУ

КъМР-ни Парламентини депутатларыны эслерине

2013 жылда 24-чю декабрде Парламентини ююнде Къабарты-Малкъар Республиканы законла чыгарыучу органы кезиюлу жый-

ылуу болукъду. Ол 10 сағатда башларыккъды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Халккыны саулуугуна хаккысыз багъыугуа - кырал гарантияла

Повесткага кечерден алгъа ол КьМР-ни Башчысыны кулулгун болжаллы халда толтурган Юрий Коков Правительствону кыауумна турлениуле кийргенин билдиргенди. Нина Емусова билим беруу эм илму министрине кулулгун толтурганын, дагыда Альберт Каздохов вице-премьер - министрине кулулгундан эркин этилгенин, аны полномочиялары Мухамед Кодзоковха берилгенлерин айтханды.

Ызы бла бегимленди проектлери сюзюлгенди. Биринчиден, «Къабарты-Малкъарны иелигинде болгъан эмда къурулуша бардырыуга эркин этилмеген жерлени адамлауга беруиуну нызамынын юсюнден» бегимге турлениуле кийрилгенди. Кырал ырысханы эм жер бла байламлы халланы министрине кулулгун толтурган Анна Тонконог билдиргенине кере, энди алай жер юлюшню алыргы сыйгенле завканы Интернетни болушлуугу бла неда Кеп функциялы араланы юслери бла да берирге эркинди.

- Бизни законда жер юлюшню алгъан адам кырал реестрден эмда кадастр документлени да кьргюзторге керек болгъаны жазылгъан эди. Алай ол а федеральны илземлеге чюйре келеди, аны ючюн бу статья кетериледи, - дегенди Тонконог.

КьМР-ни Экономиканы айна

КьМР-ни Правительствосуну кезиуле жыйылуунда темир жолчула бла келишим этилгенди, жол мюлкюну айнытуу жаны бла программага тюзетиуле кийрилгенди эмда Экономиканы айнытуу министрствону полномочиялары кенгертилгенди. Аны премьер-министр Константин Храмов бардырганды

ты министрствосу толтурган жумушла кенгертилгенди. Ол жаны бла проектни министрине орунбасары Темиркан Баждужо кьргюзгенди. Ол айтханга кере, ведомствога контракт системаны эм кырал закупканы нызамын къурау эмда праволо актыны тинтиу жаны бла полномочияла берилгенди. Аланы толтурур ючюн а, эки жангы бьлюм къуаргъа эмда тогъуз адамны ишге алыргы тюзерикиди.

Къабарты-Малкъарны Правительствосу бла Шимал Кавказда темир жолчулары араларында келишимге куол салынганды. КьМР-ни транспорт, связ эм жол мюлк министрине кулулгун толтурган Арсен Кудавь билдиргенине, шахарлары ара-сында жюрюген электричкалада шолчулауга, башланган, орта эм бийик профессионал билим берген окуу юйлени студентлери билетле учуз багъасы бла сатыладыла.

Келишимде уа Правительствот темир жолчулары кьоранчалары арта къайтарганы белгилене

ди. Бу жумушлагъа бюджетден 1,2 миллион сом бьлюнеди. Арсен Кудавь билдиргенге, келир жыл республикада электричкала беш маршрутда жюрююкдюле. Жол мюлкюну айнытуу жаны бла программага да турлениуле кийрилгенди. Арсен Кудавь билдиргенине, документ бюджет бла келиширилгенди. Жоланы тапландырууга къоша къ халда 264 миллион сом бьлюнеди, ол программага къошулганды. «Бу ахча «Булунгу башы» жолну реконструкциясына кьоратылыккъды», - дегенди докладчы.

Быйыл июнь айдан ноябрьге дери республикада «Сауут» деген энчи операция бардырылганды. Анга тийишлиликде республикада жашаганла алада болгъан сауутланы кеслерине ыразылыккалары бла ич ишле орналагъа берирге, аны ючюн а ахча алыргъа болуукдудла. «Ич ишле министрствот ахча тьлеуну юсюнден документлени кьргюзгенди. Бу жумушла «КьМР-де амаллык ишлени профилакциасыны юсюнден» программаны

чеклеринде бардырыладыла. Сауут келтиргенлеге тьлерге быйыл 158 минг сом бьлюнеди», - дегенди, проектни кьргюзте, КьМР-ни урунуу эм социальный айнытуу министрине кулулгун толтурган Тюбейланы Альберт.

Жыйылууда КьМР-де жашаганланы саулуукларына хаккысыз багъыуну кырал гарантияларыны юсюнден программада къабыл кьроулгенди. Саууук сакълау министрине кулулгун толтурган Ислам Кауфов билдиргенине кере, документде Къабарты-Малкъарда жашаганланы саулуукларына багъыуну турюлюери, хаккысыз къаллай болушлукъ этилгени, медиклени айлык хаккалары, оборудование сатып алуу эмда башха магнанлы жумушла белгиленди.

Программаны жашауда бардырыргъа уа 6,8 миллиард сом керекди. «Анга школлада медицина кабинетледе сабийле биринчи болушлукъ этиуну нызамы да къошулганды. Ол а биринчи кере этиледи», - деп кьршанды Кауфов.

РФ-ни Президенти былтыр май айда чыгарган Указланы жашауда бардырыр мурат бла КьМР-де билим беруиуну бир бир казна учрежденияларын да ишлегенлеге айлыккаларын тохташдырыр ючюн, хаккыны фондун къурауну эм юлешуно амалы жарашдырылганды.

КьМР-ни билим беруу эм илму министрине кулулгун толтурган Нина Емусова айтханына кере, устазланы айлыккалары бу методикага тийишлиликде «Билим беруу» миллет программаны чеклеринде 2008 жылдан бери тьленеди. «Алай бу амал бла жаланда устазланы бла директорланы жалналары тьргеледи. Кьалгъанлауга уа хакъ отрасль методикага кере тьленеди», - дегенди ол.

Жангы жорукканы юслеринден айтханда уа, иш хакканы фондуна китапта сатып алыууга ахча къошулады, дагыда школланы таматаларыны айлыккаларын тьлеуну жоруккалары да турленеди. Алтын ол устазланы хаккаларыны орта ѳлчемине кере тьленген эсе, энди уа учрежденияда ишлегенлени барысыны да айлыккаларына кере саналлыкды.

- Директорну, аны орунбасарларын эмда баш бухгалтерни хаккалары, эки кере тьргелип, турлендирилгенди - жылыны аллында эмда окуу жыл башланганда. Энди уа таматаланы айлыккалары жаланда бир кере - жылыны аллында - тохташдырыллыккъдыла, - дегенди Емусова.

Жыйылууда башха вопросла да сюзюлгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

КЕНГЕШ

Сёз банкланы ишлерине юсюнден барганды

КьМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары И. Марьяшны башчылыгы бла Къабарты-Малкъарны Миллет банк советини кезиуле жыйылуу бардырылганды. Анда республиканы кредит организациялары «Конкуренцияны къорулауну юсюнден» 2006 жылда 26-чы июльда чыгарылгъан

135-ФЗ Федеральны закон къалай толтурулганыны юсюнден билдирюу бла Монополияга къажаву федеральный службаны КьМР-де Управлениясыны таматасы К.П.Шинишев сьлешгенди. «Сбербанк России» ОАО-ну Къабарты-Малкъарда 8631-чи номерли бьлюмонде банк карта-ланы хайырланчууну системасын

игилендирюу жаны бла не мадарла этилгенлерине юсюнден аны башчысыны орунбасары З.Бейтганов билдиргенди.

Жыйылууда дагыда Советде алгын этилген оунола къалай толтурулганына къаралганды, КьМР-ни Миллет банк советини келир жылда ишини планы кыбыл кьроулгенди.

ЖЕТИШИМ

Алты жуз доклагны ичинге - экинчи жер

Быйыл Санкт-Петербургда академик Павловну атын жюртутген биринчи кырал медицина университет кесини 115-жыллыгын белгиледи. Алгара къада, анга аталып, бу окуу юйде «Халккъа аралы жаш тьло медицина конгресс» бардырылганды. Бу жол студентле анга бешинчи кере жыйылгандыла. Конгрессге Россейни, СНГ-ни кыралларынды, бирси жерледен да медицина вузланы келчилери къатышхандыла. Аны 37 секциясына 560 доклад хазыланганды.

Сагъынылгъан конгрессге бизни университетини медицина факультетини экинчи курсууну студенти Сардиянланы Азамат да къатышханды. Эсгерте кетейик, жаш КьМКъУ-ну фахмулу сабийле окугъан лицейин тауусхан заманында Санкт-Петербургдагы медицина вузга кирген эди, алай юйор болумла чырмагъанлары себепли ары кеталмаганды. Болсада окууун мындан арысында анда бардырыр акъылы уа барды. Ма аны себепли Интернет бла бу окуу юйде жангылыклагъа эс бурганлай да турады. Анда конгресс бардырыллыгын да алай бла билгенди.

Азамат фахмулу болгъанын лицейде окугъан заманында да ачыкълаганды. Медицинадан турлю-турлю конкурслага къатышып турганды. Аны суйген бьлюму уа адамны физиологиясыды. Аны себепли ол конгрессге да бу секцияда «Реакция артери-

ального давления на физиологическое воздействие-закрывание глаза ладонью при артериальной гипертензии» деген темага жазгъан докладчыла сьлешгенди.

Белгили медикледен къурулган жюри Азаматха соруулары кеп бергенлерин да билдиргенди ол. Конгрессге къатышханла бек тынгылы хазырланганын да чертгенди.

«Билимге адамланы кьрюп, аланы ишлерине тынгылар амаллы болганына бек къуангъанма. Докладланы интеллектуал даражалары тийишли эди. Бу туюбушу манга ахшы школ болгъанлай къаллыккъды. Анда хар не да бек тап къурулган эди. Жаш адамга жер-жердеде болгъан атланы кьрген, эшитген да сейирди. Медицина шьндю иги да алгъа атлаганды. Мен да анда жангылыканы билгенлей турургъа юрешеме. Окуууму

бошасам, ахшы врач болургъа сиеме. Врач а кзуор бир жеринде туруп турмай, ёсерге керекди. Шьндюню жашауда жалан да кеси къазанында къайнамай, бирислени да кере, тенгешдире, сынау да жыйышдыра турса, тюздо, дейди ол.

Алты жюзге жууккъ илму докладчы ичинде таулу жашны иши экинчи жерге тийишли болганды. Айхайд да, Азаматны мындан ары андан да улуу жетишимле сакълаганына ийнана: «Ызы къалын болсун!»- дейбиз.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Финансла

Налогла юч кереге кеп тьленгенди

Быйылгъы жылны 11 айына Федеральный налог службаны КьМР-де управлениясы жыйгъан Къабарты-Малкъар Республиканы турлю-турлю бюджетлерине ётдюрюлгюге керекли налогладан эм берилмей къалмазлык башха тьлеуелден 8848,7 миллион сом жыйылганды. Казнага тюзген ахчаны ѳлчечи озгъан жылы бу кезиуе бла тенгешдиргенде 15,2 процентге асламды.

Турлю-турлю бюджетлеге жыйылгъан битеу ырысхаладан федеральныге 1000,4 миллион сом ётдюрюлгенди. Ол кьрөмдюе да озгъан жылдан эсе 3,5 керге кепдю. Экономиканы айнытуу министрствосуну финансла бла жалчытуу бьлюмонден билдиргендерине кере, налогланы асла-

мысы-90 проценти - акцизден жыйылганды.

Республиканы консолидированный бюджетине башда сагъынылгъан кезиуге 7848,1 миллион сом тюзгенди. Ан да озгъан жылы бу кезиунден эсе 6,2 процентге кепдю.

Жыйылгъан налогланы 48 процентин физический лица тьлейди, ол кьрөмдюе да озгъан жылдан эсе 1,2 процентге ёсгенди. Дагыда белгилерча бир шарт. Турлю-турлю организация туюжорген таза фидайларындан да тьлеген налоглары былтырдан эсе 18 процентге кепдю, деп билдиргенди башда сагъынылгъан министрствону пресс-службасындан.

Бизни корп.

Белгилеу

Белгили спортчууга - тийишли саууга

Бу кюнде РФ-ни спорт министри Виталий Мутко Москвада Къырал спорт музейде белгили спортчулауга, тренерлеге эм специалистлеге кырал сауугаланы бергенди.

Бизни айтхылы жерлешибизге, Афини шахарда бардырылгъан Олимпиадада доммакъ майдалны алгъан, бюгонлюкде уа Россейни дзюдодан тамата тренери, Москвада орналган Федеральный кырал бюджет учрежденияны, «РФ-ни жыйымдыкъ командаларыны спорт бла хазырлау арасыны» ишчисине Хасанби Таовха «Ата журтну аллында къыйны ючюн» деген биринчи даражалы орденни майдалыны къууанчы халда кькюргеин такъганды. Бийик кырал сауугаланы министр, РФ-ни Президентини Указларына кере, белгили спортчуларыбызгъа, тренерлеге эм турлю-турлю федерацияланы келчилерине бергенди.

Андан сора ол къууанчы жыйылууга келгенлени жууккълаша турган Жангы жыл бла ал-

гашылаганды, алагъа саууукъ эм жетишимле болдуругъа тежегенди. Мутко къууанчы мероприятияга кыралда физический культураны бла спортну айнытууга улуу къошумчуукъ этгенле жыйылгъанларын, аланы хайырындан спорт мекамла ишленгенлерин, жаш тьло юйренуле бардырырча энчи шойла эм арала ачылгъанларын да чертгенди. Дагыда ол бюгонлюкде бизни спортчуларыбыз халкъла аралы зришууле ахшы кьрөмдюле болдуруп башлагъанлары ётхемленип айтханды.

- Биз бюгонлюкде ёсоп келген жаш тьлеге къаллай бир аслам эс бурсакъ, ала алай бир кеслерини эм кыралны атын да иги бла айтдырылкъдыла, Олимпиада оюнда, дуняны эм Европаны чемпионатларында, - дегенди ол.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Парламентаризмге аталган дерс

Бахсан шахарны тамата класларында окугъанла бла КМР-ни Парламентни депутатлары Борис Паштов бла Заурбек Кумалов тубешгендиле. Школчулагъа къонакъланы шахар советни председателини орунбасары Залина Берхамова танытханды. Бу тубешиуге дагъыда Бахсанни Жаш тѳю советини, администрациясыны, биргиулерини келечилери къатышхандыла. Ол а «Пар-

ламентаризми жаратылуу» деген ат бла баргъанды. Депутатла жаш адамлагъа республикада Парламентни ишини эм аны тарыхыны юсюнден айтхандыла. Сѳлешиуледен сора школчула «Гражданин болургъа борчлуса» деген тематикалы интеллектуал оюннга къатышхандыла. Актовий залны сахнасында окуучула белгили жомакъны сюжетине кѳре къыралны граждана-

рыны къаллай эркинликлери бла борчлары болгъанларыны юсюнден салынган магъаналы оюнну кѳргюзгендиле. Къонакъла тубешиуно къурагъанлагъа, сабийлеге да ыразылыкъларын билдиргендиле. Парламентаризми юсюнден дерс а Бахсан шахарны администрациясыны башламчылыгы бла бардырылгъанды.

Бизни корр.

Тубешиу

Бу конледе Акъ-Сууну ара библиотекасында «Заман» газетни окуучулары бла тубешиу болгъанды. Аны писмола бѳлюмню редактору Османла-ны Хыйса къурагъанды.

Тубешиуге библиотеканы таматасы Светлана Магомедова эмда анда ишлеген Валерий Магомедов тынгылы хазырланганлары кѳрюнюп тура эди. Ала «Заман» - бизни газетибизди» деген ат бла кѳрмю окуна къурагъандыла. Андан сора да, Светлана мындан эки ай алгъа эллилеге бла школчулагъа кеси жарашдырган анкеталаны юлешгенди. Алада уа «Газетни не ючюн алама», «Къаллай рубрикаланы бек жаратама», «Къаллай статьяла басмалансала сюемя», «Къайсы авторланы материалларын жаратама» дегенча соруула бар эдиле.

Алагъа отузгъа жуужук адам жууап этгенди. Аланы бир къауум тубешиуде окулгъанды. «Заманни» юсюнден жыйылгъанла кеслерини оюмларын айтхандыла. Аладан бири Биттирланы Тебо газетге бек эрттеден жаздыргъанын, аны хазна къалмай хар номерин окугъганын билдиргенди. «Анда кѳп иги затны юсюнден жазылады, алай жамауатны жарытхан кемчиликлени туура эте турсагъыз боллукъ эди.

Сѳз ючюн, бизни элни алайыкъ, мында жетишимле да бардыла, алай жартылыкъла да асламдыла. Бек башы - Маданият юйюбноно осал халгъа кетгенди. Ма бу китапхананы тарлыгъын кесигиз да кѳрдюгюз. Дагъыда элде жаш адамлагъа къайгырылулукъ азды.

Жолларыбыз, ичген суубуз да аламет туйюлдюле. Мен оум этгенден, бизни ана тилибизде чыккъан жангыз газетибиз аллай кемчиликлени юслеринден терк-терк жаза, онуючулагъа аланы эсгерте турса, иги боллукъ эди», - дегенди.

Созайланы Зауур а ол башчылык этген Маданият юйде бола турган культура ишлени, бери сурат ишлерге, тюрлю-тюрлю инструментледе согъаргъа, жырларгъа, тѳпсерге юйренген элли жашчыкъланы бла къызчыкъланы юслеринден дайым да жазып, аланы кѳллендиргени ючюн «Заманда» ишлегенлеге ыспас этгенди. Ол ана тилибизде чыккъан жангыз газетибизди, анга жаздыры-

гъа хар бирибиз да борчлубуз, бютюнда бек жаш адамла алып окусуала керекди. Алай бла ала ана тиллерин байыкъдырылукъдыла. Аны уа не багъасы барды?!»-дегенди ол.

Зауур кеси да, газетни дайым да алганын айтып, былай чертгенди: «Аны бетлеринде кѳп тюрлю темагъа материалла окургъа боллукъду. Спортда, политикада, культура, искусствода, сейрилик шартланы да биринчи ол басмалайды.

Бек башы уа - къатыбызда жашагъан, алай биз аланы артык иги танымагъан, айырмалы адамларыбыз бла шагъырейлендиреди», - деп, жыйылулгъа келген школчулаа айланп: «Юйюгюзге барсагъыз, ата-аналарыгъызгъа айтып, «Замангъа» жаздыртыгъыз», - дегенди.

Тубешиу магъаналы болгъанды, алай аны бир кемчилиги бар эди. Анга устазла да чакъырылган эдиле, алай аланы бири да келмегенди. Баям, заман тапхан болмазла... Газетибиз а аланы юслеринден, алагъа деп да жазар ючюн къалмайды.

ХОЛАПАНЫ Марзият. СУРАТДА: тубешиуге къатышханланы къаууму. Суратн автор алгъанды.

Жалгъан борчла

Тюзлюк иесин тапханды

Алгъаракъда Нальчикде жашаган тиширыу, урунуу ветераны Афаунова З.З., Къабарты-Малкъарны Энергетика, ЖКХ эмда тариф политика министерствосуна «Газпром межрегионгаз Пятигорск» компаниягъа тарыгыу бла сѳлешгенди. Ол айтхандыла кѳре, биргиу анга 2011 жылны апрель айындан бери 867,62 сомну дау этеди. Тиширыу борчну тѳлемесе, анга газны жиберуно тохтатыргъа боллукъларын да эсгергенлей тургъандыла.

Ары дери Афаунова, компанияны офисине барып, бу борч къайдан чыккъанын тинтген эди. Бир къауум заман алда газ бла жалчытуу предпритие алышынганда, ол ахча да эки организацианы араларында къалган борчладан чыккъанды. Алай бу шартланы уа абонентле бла ишлеген бѳлюмню системасына туюрмегендиле. Аны хатасындан а болмагъан тѳлеуле бла квитанцала пенсиячы тиширыгъа жиберилгенлей тургъандыла.

Бизни корр.

Шимал Кавказ кюн сайын

Теплицала 80 гектарны аллыкъдыла

Ростов областыда юч жылы ичинде шѳндюлюю промышленность теплицаланы ишлеркидиле, алада тахта кѳгетле ѳсдюрюлукъдюле. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ха губернаторну орунбасары, эл мюлк эм аш-азыкъ министр Вячеслав Василенко айтханды.

- Бу теплица регионда эм уллу теплица мюлк боллукъду, - дегенди Василенко. - Аны битеуле ѳлчѳми 80 гектарды. Анга битеу да 1,8 миллиард сом инвестицияла салыныркъдыла, мында 256 адамгъа ишчи жерле ачыллыкъдыла. Проектни энчилиги былайды - комплекс газ поршенле бла чыгарылган электрокюч бла жалчылыкъдыла. Алай бла уа электрокючге бек аз ырысы къоратыллыкъды.

Миграция политиканы къатыландырыргъа

Ингушетияны башчысы Юнус-Бек Евкуров миграция политиканы къатыландырыуно юсюнден айтханды. Ол оюмун Евкуров Азияны эм Африканы Москвада институтларында студентле бла тубешгенде билдиргенди.

Ол чертгенча, Жуужук эм Узакъ зарубежѳни адамларына урунуу патентлени беруиге бек сакъ къараргъа керекди. Аны айтѳууна кѳре, республикагъа мигрантланы кѳп келгенлерини хатасындан Ингушетияда къыйын борчла чыгъа башлагъандыла. Кертиси бла да, урунуу мигрантланы онусундан бири наркотиклени жайычу болуп чыгады, дегенди ол.

Жерлешлерине дайым къайгырадыла

Чеченни властылары башха жерледе жашагъан адамлары къаугъала чыгармазча этер ючюн, жаш тѳлюно юретиу иш бла дайым кюрешедиле. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-да бардырылган конференцияда республиканы башчысы Рамзан Кадыров айтханды.

- Кюндюз да, кече да юретиу ишлени бардырабыз. Республикадан тышында бизни неча жаш адамыбыз тургъанын, ала къаллай осал ишле этгенлерин биз билебиз. Москва, Питер, Ростов регионла бла байламлыкъ жюрютебиз. Бизни парламент, депутатларыбыз, ол регионлагъа барып, жаш чеченлиле бла дайым ушакъ этгенлей турадыла, - дегенди Кадыров.

Дагъыстангъа -

200 миллиард сом инвестицияла

Аллай бир ахча республикагъа анда социальо экономика болумну РФ-де аллай орталык болумгъа жетдирир ючюн, керек болуп турады. Аны юсюнден республиканы башчысы Рамзан Абдулатипов ИТАР-ТАСС-да конференцияда айтханды.

Аны оюмуна кѳре, регион политиканы къурауда регион политиканы тюзетирге бурулган атлагла этилирге тийишдиле. «Мен не бек къаты ишлесем да, ахыр жерледе турурча болумгъа тошуп турама», - дегенди ол.

Север-Кавказ федеральний округну ичинде эм битеу РФ-де да интеграция этиу, Абдулатиповну оюмуна кѳре, тохташып турган осал болумдан чыгаргъа онг берликди.

Кѳлпеге 30 миллион чабакъчыкыны ийгендиле

Астрахань область кесини баш брѳенди - осѳтру - жерине къайтара турады. Чабакъ ѳсдюрген андагы предпритияла кѳллерине 30 миллиондан артык чабакъчыкыны жибергендиле, ол а озгъан жылы кѳрюндюлеринден эсе 1,5 кереге кѳдюю. ИТАР-ТАСС-ха аны юсюнден Росрыболовствоу Волго-Каспий территорияны управленийясны башчысы орунбасары Светлана Астафѳева айтханды.

- Биз кѳлпеге асламысында 2-3-граммлыкъ чабакъ жиберибиз, - дегенди ол. - Болсада бусагъатда уа 100-150 граммдан уллуракъ осѳтрчукъланы жиберибиз суугъа. Алай бла уа аланы ѳлюмден къалгъанлары иги да кѳп боладыла, - дегенди ол.

Саулыкъ сакълаугъа -

10 жангы машина

Адыгеяны башчысы Аслан Тхакушинов республиканы поликлиникаларыны врачларына «терк болушлукъну» 10 актомобилини ачкычларын бергенди. Алагъа 2,7 миллион сом регионну бюджетинден къоратылгъанды.

- Саулыкъ сакълауно модернизациясы андан ары бардырылады, халкъгъа жумушла этиу игиден-иги бола барады, - дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине Тхакушинов. - Биз бусагъатда жер-жерли бюджетден халкъны диспансеризация этер ючюн, 13 миллион сом тѳлеп, мобильный госпиталь къурагъанбыз, андан сора да, 2 миллион сомгъа «терк болушлукъну» эки автомобилни сатып алгъанбыз.

Ауругъан сабийлеге - энчи эс

Краснодар крайда «Цветик-Семицветик» деген болушлукъчу фонд декабрни ахырына дерни онкология эм сахарный диабет ауруулары болган сабийлени багъыуа 5 миллиондан артык сом берликди. Ол тюрлю болушлукъну 75 жашчык эм къызчык аллыкъдыла.

Бѳлынген ахчагъа дарманла, энчи аш-азыкъ, техника затла эм башхала сатылып алыныркъдыла. Фонд багъа операцияланы этиуге, реабилитацияны курсларына эм кѳп башха затлагъа ахча бѳлюкюдо, федеральный клиникалада багъылыргъа керекли сабийлени юйорленге болушуркъду, дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине фонду социальный-кюорулау жаны бла толтуруучу директору Яна Сторожук.

ХУРМЕТЛЕУ

Ол хар не ючюн да кесини жууаплыгъын сезеди

Бу кюнде белгили алим Эфендиланы Салихни 80 – жыллык юбилеи белгиленгенди. Анга аталып, КъМКЪУ – ну библиотекасы бла Отарланы Керимни атын журюютген Малкъар культура арасы къурап, «Алим, устас, акъылман» деген тубешиу болганды.

Ингири ача, библиотеканы ишчиси Альбина Камбачокова Къалмукуну Жазуучуларыны союзуна башчысы, бу республиканы халкъ поэти Эрдни Эльдышевни алгъышлау телеграммасын окугъанды. Сора профессорну, жыйылгъанланы да университетни «Амикс» жыр къауумуну солисти Таукенланы Салим, информатика факультетни экинчи курсуну студенти Тежаланы Мухаммат да жырла бла къуандыргъандыла.

Эфенди улуна жашауу илму бла къаты байламлыды. Ол аны жолунда арыгъанлы, эрикгенни билмегенденди, жазгъан ишлерини баш борчу халкъланы, миллеттени бирикдириуду. Аны алайлыгъын КъМКЪУ – ну проктору Мухамед Хасица да айтханды. «Мен Салихни жазуучуланы, поэтлени юсюнден материалланы къалай жыйгъанына кесим шагъатма. Аланы жашауу эм чыгъармачылыкъ жолларында ол эс бурмай не уаакъ затчыкъны да къоймагъанды. Литературада магъаналыкъларын ачыкълар ючюн, конференцияла, тубешиуле къурап, газет статьяла да жазгъанлай турады», - деп ол Эфенди улуна Адылганы Халкъла аралы илму академиясыны Сыйлы грамотасы эм «Черкеси» деген сериядан биринчи юч тому бла саулагъанды.

Сора сёз Филология институту директору Елена Куянцевага жетгенди:

«Мен биогенлюкте да Салих Ибрагимовичден юйренгенлей, андан юлго алгъанлай турама. Ол ачыкъ жорекли, огурулу адамды. Кесин керти эр кичина журюте билгенди да энчи белгилерге сюеме. Къулийланы Къайсынга,

бирси белгили жазуучулага атап чыгъаргъан китаглары, конференциялары кимни да сейирге къалдыргъан, Шимал Кавказын адабиятына багъалы саугъаладыла, - дегенди Елена Александровна.

Бу айны ахырында да алим, Чингиз Айтматовну 85- жыллык юбилейине атап, Халкъла аралы илму – практикалы конференция ётдюрюрге хазырлана турады. Ызы бла уа Къашгарлы Махмудха, Ахмад Ысавиге, Инна Кашежевага жоралангъан проектле да къурап муратлыды. Быллай шартла Салихни керти интернационалист болгъанын ачыкъ белгилейди.

Аны юсюнден энчи оюмун «Адыгъ псалъэ» газетни баш редактору Мухамед Хасица да айтханды. «Мен Салихни жазуучуланы, поэтлени юсюнден материалланы къалай жыйгъанына кесим шагъатма. Аланы жашауу эм чыгъармачылыкъ жолларында ол эс бурмай не уаакъ затчыкъны да къоймагъанды. Литературада магъаналыкъларын ачыкълар ючюн, конференцияла, тубешиуле къурап, газет статьяла да жазгъанлай турады», - деп ол Эфенди улуна Адылганы Халкъла аралы илму академиясыны Сыйлы грамотасы эм «Черкеси» деген сериядан биринчи юч тому бла саулагъанды.

Бизни газетибизни бетлеринде Салих Ибрагимовични тин-

Суратда солдан оннга: Феликс Хараев, Байчеккуланы Нина, Эфендиланы Салих, Мухамед Хафица, Бепайланы Муталип.

тиулери басмалана турадыла, редакциябыз бла ол, шухълукъ журютоп, терк – терк къонакъга келе туруучуду. «Заман» газетни баш редакторуну орунбасары, поэт Бепайланы Муталиб а, ол къайры барса да, анда Эфендиланы Салихни юсюнден халар сормай къоймаучуларын белгилегенди.

«Чувашда, Къалмукуда, Дагыстанда эм башха жерледе да белгили алимбизни хурметин кергенлей турадыла. Сёз ючюн, мен аты айтылгъан Расул Гамзатов бла тубешген кезулеримде ол: «Нечик кёп иш тындыргъанды ол Къайсынны юсюнде. Аны ючюн Салих улуу ыспасха тийишли алимди» - деучо эди. Бизни арабызда быллай адам болгъанына ёхтемленгенлей турама. Аны юйюрю да, таматаны огурулу ишинден бир жанына турмай, ол ызда арымай – талмай жорешгенлери ючюн да ыспас этерчады алагъа, - дегенди Бепай улу.

Салих Ибрагимович битеу Шимал Кавказын чыгъармачылыкъ бла жорешген адамларына сейири улуу болгъанын, поэзия чыгъармаланы да кёлден аламан окугъанын барыбыз да билебиз. Алай ол кеси да назмула жазгъанын а кёлге ол ингирде биринчи керезитгенди. «Ёмюрлюк турна жыйын», «Акъ булутла», «Танг жарыкъ» дегенлени белгили адамлага атагъанды. Аланы филология факультетни студентлери Шауаланы Танзила, Гумаланы Марианна, Эндрейланы Танзила, Бечелланы Сабина эм башчала шатык, аруу окугъанда.

КъМКЪУ – ну педагогика колледжини директору Байчеккуланы Нина уа жаш тёлю юбилерден иш кёллюкюкге, жашауда кеслерин къалай журюторге керек болгъанына юйренге керекди. Эфенди улу къайсыбызга да юлго болучу, керти таулу эр кишиди, дегенди.

Бусагъатда Салих Ибрагимович, «Из истории этнической культуры балкарского народа» деген монографиясын бошап, «Феномен дома, дороги и родины в балкарской поэзии» деген илму иши бла жорешеди. Аны бла бирге студентлеге лекцияларын да окугъанлай турады.

Жаш адамла аны дерслерине сыйкоп келгенлерин, аланы араларында фахмулу устазны даражасы бийик болгъанын юсюнден жыйлыгъула келген философия илмуланы доктору Башир Хубиев, КъМКЪУ – ну культурология кафедрасын ишчиси Кадыр Шокуев, Бизнес институту ректору Феликс Хараев, профессор, КъМКЪУ – ну философия кафедрасын башчысы Роберт Кочесоков, университетни илму библиотекасыни директору Роза Уначева эм бирсиле да айтхандыла. Кеси жыйлыгъула келалмагъанлыкъга юбилерни байрманы бла «Литературная Кабардино – Балкария» журналны баш редактору, поэт Хасан Тхаезпов да алгъышлагъанды.

Ингири ахырында Эфендиланы Салих, келгенлеге, тубешиуно къурагъанлага да жорек ыразылыгъын билдирип, мындан ары да илму ишин бардыргъанлай, ёз журтуну адабиятына, маданиятына къуллукъ этгенлей турлугъун туура этгенди. Къубуз макъамла эшитилгенде уа, профессор Роза Назировна бла миллет тепсеуде акъ бюкенин кёлпени сейирге къалдырып, фахмулу адам не жаны бла да хурнерли болады, деген оюмга энт-та да бир керезе туюнгенди.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нахабат.

ЮБИЛЕЙ

Адабиятыбызны къуралууна танг юлюш къошханды

Жыйылыуно краеведение бёлюмю таматасы Гергъокьяланы Лейля ачханды. Ол къонакъланы жазуучула аталгъан кермюк бла шагъырей этгенди. Анда Этез улуно чыгъармалары, аланы юслеринден статьяланы керюрге боллукъ эди. «От юнле», «Нарт къала», «Къаяла унутмагъандыла», «Тарда», «Аслан» - была аланы бир къауумудула.

Сора сёз Толгъурланы Зейтунна берилгенди. Ол Этез улуно литературага эртте келгенин, биринчи назмусу 1927 жылда басмалангъанын айтханды. Кесин бек алгъа поэзияда сынагъанын, алай жашаууна баш борчуна халкъына къуллукъ этюно санагъанын да белгилегенди профессор. Аны чыгъармачылыгъын юч кезиуге юлеширге боллугъун билдирип, биринчиге 30-чу жылда жазгъанларын санагъанды. Уруш жылда аскерчилени, халкъын да кёлюн кётюрю ючюн туугъан назмуланы, пьесаланы уа экинчи кезиуге къошаргъа боллукъбуз. Ючюнчюге уа андан сора жазылгъанлары киредиле.

Омарны оюмуна кёре, адам насиплы болур ючюн, кесин аямай ишлерге керекди, дегенди да айтханды Зейтун Хамидович. Ол халкъына, ана тилине сыймеклигин да чертгенди. Аны жолу къыйын болгъанын билдирип, кеси саулуқта жалаанда эки китабы – «Къаяла унутмагъандыла» эм «Тарда» - дегенле басмалангъанларын да хапарлагъанды. Толгъур улу жазуучуну назмуларындан эсе

Этезланы Мимболатны жашы Омарны (1913-1964) жашауу узун болмагъан эсе да, малкъар литературада кесини энчи ызын къояргъа жетишгенди. Ол назмула, повестьле, романла, пьесала да жазгъанды.

Жазуучуну 100-жыллыгына жоралап, кёп болмай КъМР-ни Миллет библиотекасында тубешиу болгъанды. Ары филология илмуланы доктору, профессор Толгъурланы Зейтун, филология илмуланы кандидаты Сарбашланы Алёна, школчула да келген эдиле. Алимле ары жыйылгъанлага Этез улуно чыгъармачылыгъыны юсюнден хапарлагъандыла, сабийле уа аны назмуларын окугъандыла.

Суратда солдан оннга: Толгъурланы Зейтун бла Сарбашланы Алёна.

къара сёз бла жазылгъан чыгъармалары магъаналы болгъанларын да белгилегенди.

Сарбашланы Алёна сёзюн Этезланы Омар кесини заманына кёре бийик билимни адам болгъанындан башлагъанды. Ол Владикавказда, ызы бла Ленинградда окугъанын да туура этгенди. Жазуучу халкъыны керти уланлыкъ этгенин белгилеп, жарсыуга, аны бир къауум чыгъармасы тас болгъанын да билдиргенди.

Сора энчи эс Алёна Этез улуно драматургиясына бургъанды. Аны биринчи гитче пьесачыгъын «Шыйх бла пионерни», артада уруш жылда жазгъан «Русну жашы» деген драмасын да сагъынганды.

Алим кыз ишлеген институт Къабарты-Малкъарны жазуучуларыны библиография сёлгоюн хазырлагъанда, ол Этезланы Омарны юсюнден жазгъанын, аны себелли, жазуучуну чыгъармаларын излерге

тешюп, аладан бир къауумун, ол кеси къолу бла жазгъан къагъытланы тапханын да айтханды.

Аланы алып келип, сабийлеге да кергюзтгенди. Анга Омарны «Къаны той» деген драмасын Тёппеланы Алим къоюп кеттенин, ол «Дертчилени» «Минги – Тау» журналны бетлеринде басмалагъанын да билдиргенди.

Артада уа Сарбашланы Алёна, Этез улуно бир къауум чыгъармасын жыйышдырып, «Сайламалары» чыкъгъанын да хапарлагъанды. Ахырында ол, Омарны жашауу, чыгъармачылыкъ жолларына атап, Тёппеланы Алим бла Мотайланы Светлана да статьяла жазгъанларын, аны романлары дунияны керюрю ючюн къыйын салгъанларын да белгилегенди.

Малкъар тилден бла литературадан устас Абайланы Сакинат да сёлешгенди тубешиуде. Ол, жазуучуланы юслеринден айта, аланы хар торлю жанындан да ачыкъларга итингенни билдирип, аллай дерсле школчулага да сейир болгъанларын чертгенди.

Кезиу сабийлеге жетгенинде уа, ала Этезланы Омарны назмуларын окугъандыла. Нальчикни 27-чи школу бютонда айырмалы эди. Ала композиция хазырлап келген эдиле. Артыкъда Балаланы Жамилланы белгилерге сюеме. Аны шатык окугъанын, сёзюно магъанын аны ангылагъаны башхаланы къатында артыкъда хычыуун керюнгенди.

САРАККУЛАНЫ Асият. Суратны автор алгъанды.

Эски сурат

Узакъ ёмюрлю ынна

Кёп жыл мындан алда алыннган суратдагы ынна Курданланы Чаныну кызы Губийди. Жаппулары кызылары эди. Бахсан ауузунда Кызгёнде жашаганды. Беш кызы бла бир жашы болганды.

Жашы юйдегили болгунчу ажымлы ёлгенди. Кызылары уа эрге барып, юйюрле кырагандыла. Губий узакъ ёмюр жашагъан халары барды. Тудукларындан, учунларындан тууганлары да кёргенди. Айтууга кёре, кеси 1826 жылда тууганды, кёчгюнчюлюкню кезиунюнде, Къзахстанда Алма-Ата областыда Каратальский районуну Беш Агъач элинде 1945 жылда ауушханды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Кёз кыарам

Ала жашилни, кызылыны да жукъгъа санамайдыла

Жылдан-жылгъа республиканы жолларында автотранспорт алай кёп болганды! Водительге угъай, жауу адамлагъа окъуна бек кыйынды авариягъа тошоуп, ачмай, юйюне сау, эсен жыйылгъан. Мени акъылына кёре, ким кылай айгъа да, орамлада, жоллада кыркыуусуз жюрюу бююнлюкде бек уллу проблема болганды. Аны алайлыгы, бек алгъа, бир-бир былхымсыз, масхасъыз водительлени хаталарынданды. Ала Россей Федерацияны Жолда жюрюуну жорукъларын толтуругъа ыйлыкъгъан этедиле. Ол зат барды деп окъуна билмейдиле.

светофорну кереклиси бармыды? Аны юсюнден ал жыллада Правительствода жолда жюрюуну кыркыуусузлугъун жалчытууну вопросу сююзюлгенде, мен КъМР-де МВД-ны ГИБДД-ны управлениясыны алгыннгы таматасы Кудав Арсеннге билдирген эдим. Анга «Осетинская-Рабочая орамланы мойюшонде светофорну жолоучулагъа бир торлю хайры бармыды?», - деп соргъанымда, ол сакълы этерге кереклисин айтхан эди. Заман андан бери кёп озгъан эсе да, светофор турады, жолоучулары эки къауумуна да кыркыуу сала.

Аны айтханым, водитель, светофорну кыатына жетгенлей, сакъ болуп, кызыл жаннганлай тохтап, жашил тюрсюню жанарын сакъларгъа керек болгъанын сабий садлагъа жюрюген жашчыкъла, кызычыкъла окъуна бек уста биледиле. Алай бир-бир эсирик водительле аны эсге алмайдыла. Кылай бир кызыуулукъ бла келселе да, кызыл жанып турган светофорну сан этмей, уруп кетедиле.

Осетинская-Рабочая орамланы мойюшонде светофорну керек болмагъанын былай анылатыргъа керекди. Рабочая орам кыскады, аны бла анда-санда бир автомашина жюрюйдю. Алайды да, Вольный Ауул жанындан Осетинская орам бла келген транспорт светофорда тохтап турмай, ётуп кетсе, Осетинская-Суворова орамланы мойюшонде светофоргъа алай бир автомашина бир жолгъа жыйылып кълмаз. Алай бла ол тийреде улоуну орамгъа тыгъылып турганы аз болур.

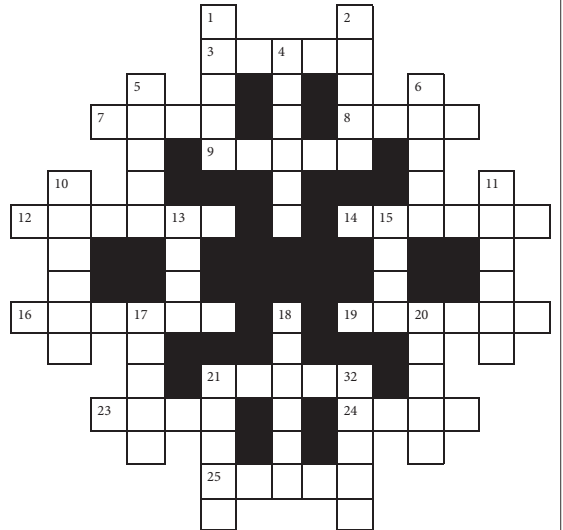
Жолда жюрюуну жорукъларыны ол торлю бузукълукъ этиюну мен кюн сайын кёрем. Сутканы не заманында да Осетинская орамда автомашинала кёп санда тохтаусуз жюрюйдюле. Бир километр узунлугъу болган жолда: Рабочая -Осетинская, Осетинская-Суворова, Осетинская-Кабардинская, Осетинская-Шогуцкова орамланы мойюшлеринде светофорла бардыла. Бу эки арада эртен сайын алай бир транспорт жыйылады, машиналары кыйырлары 2-3 километрге созулады. Анча водительни арасында алай низамсызла бардыла - не жауу адамлагъа, не транспортну жюрюютенгенге жол кыймай жолда жюрюуну жорукъларын какепке да кёрмеген.

Орамлада транспорт кёп болгъанын сакъ болургъа керек эди. Жарыуугъа, алай этмегенле кёлдюле. Аны ючюн кыркыуулуду бусагъатда жолда айлануу. Былхымсызланы законнга кёре жууалха тартып, ала тохташдырылгъан халны багъларча этерге уа КъМР-де МВД-ны ГИБДД-ны Управлениясыны къулукчулары борчлудула. Низамсызланы кёрюрге сюе эселе уа, ингирикде, эртенликде Осетинская-Рабочая орамланы мойюшонде светофорну кыатында бир кесек сюелсинле.

Былай бир шартха айырып эс бурурчады. Орамны алай кысха юзюнюнде төрт

ЛУКЪМАН УЛУ М.

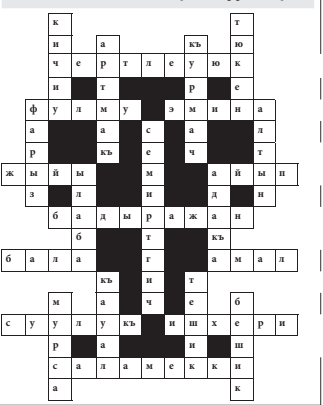
СӨЗБӨСӨР

ЭНИНЕ: 3.Гебени бек уллусу. 7. Кютоу балта. 8. Сауут... 9. Ауузлукъсуз жюген. 12. Жарлыкъгъа... кылынмаз (нарт сёз). 14. Ечге ойнагъан сюек. 16. Кюзде кый кыркыууучу заман. 19. Гитче жаулукъчукъ. 21. Тирликледен кългъан сабакъла. 23. Ташладан кълангъан буруу. 24. Жорукъ. 25. Мирзеу.

Газетни 241-чи номеринде басманлангъан сёзберни жууапарлары.

ЕРЕСИНЕ: 1. Ана тилибизде чыкъгъан газет. 2. Кюйдюрюучо ханс. 4. Болушлукъ этген зат. 5. Сынаргъа ёч. 6.Белгили композиторубузну аты. 10. Ыйыкны атларындан бири. 11. Бепайланы Сергейни белгили жыры. 13. Ашаучу ханс. 15. Къыз ат. 17. Бир затны тышы. 18. Эки ...бир бутакъгъа къланмайдыла (нарт сёз). 20. Юс кийим. 21. Тилни кесеклеринден бири. 22. Асламысызда атлада тубеучо ауруу.

Сёзберни **БИЙЧЕККУЛАНЫ Жаннета** хазырлагъанды.

КъМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Нальчик» ОРТК-ны, «Къабарты-Малкъар» РИА-ны, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь», «Голос Чегема», «Баксан», «Баксанский вестник», «Вести Прохладного», «Зольские вести», «Лескенская газета», «Майские новости», «Маяк-07», «Нальчик», «Прохладненские известия», «Терек», «Черекские вести», «Эльбрусские новости» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошмахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нюр», «Нур» журналланы редакцияларыны, «Эльбрус» китап басманы, КъМР-ни Журналистлери союзуну, «КъМР-де асламлы информация органланы ишлерин жалчытуучу комплекс ара- кырал казна учрежденияны, «Тетраграф» ООО-ну коллективлери «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны директору **ДРОЗДОВ Игорь Петровичге** эмда КъМР-ни Парламентини комитетлерини ишлерин жалчытуу жаны бла управленияны таматасы **ДРОЗДОВА Галина Петровнагъа** аналары КъМАССР-ни сыйлы экономисти **ДРОЗДОВА Вера Алексеевна** узакъгъа созулгъан аурудан сора жашаууну 90 жылында ёлгени бла байламлы, бушуу этип, кыйгъы сёз бередила.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эм КъМР-ни Парламентини Аппаратыны къулукчулары КъМР-ни Парламентини комитетлерини ишлерин жалчытуу жаны бла управлениясыны начальни **ДРОЗДОВА Галина Петровнагъа** анасы **ДРОЗДОВА Вера Алексеевна** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, кыйгъы сёз бередила.

Ыйыкыгъа гараскан

Къочхарла. Баш эм геюрге кюнде кесигизни сыйрик жюрюторюксюз. Барз эм орта кюнде кесигизни лидерча кёрпоз-торюксюз, проблемаларыгизны тамаларыкъсыз. Байрым кюн а жетишилеригизни бегитирге онг табырыкъсыз.

Танала. Ыйыкны ал кюнлери кыйматлы боллукъдула. Барз эм орта кюнде магъаналы ишлени этиюну заманы туйюлдю. Солуу кюнде уа кёрмочлеге барыргъа эм искусствуну затларыны сатып алыргъа тап кезиудю.

Эгизле. Баш кюн төрели ишлени кюнюдо, геюрге кюн а информацияны анализ этерге игиди. Орта эм байрым кюнде хар жерге да жетерге юрешигиз. Солуу кюнде саууга кыолу боллукъсуз.

Айрычабакъла. Бек жетишилми ыйыкды. Бу кезиуде сиз кесигизге бек ышаныргъа, профессионал ишигизге таукелли болургъа, мурагыгызгъа уллу атлама этерге боллукъсуз.

Асланла. Ыйыкны асламысы алай тынч кюнде боллукъ туйюлдюле. Магъаналы ишлени этиюге, ушакъланы бардыругъа тынгылы хазырланыгъыз. Сиз эркин жалаанда орта кюнден сора солурукъсуз, ышангылы ишлериксиз.

Кызыла. Геюрге эм барз кюнде ишигизге кытылыкны туугъуз. Байрым эм байрым кюнде жангы идеалга тартыларыкъсыз. Солуу кюнде уа жылы ахыргы ишлерин бошаргъа юрешигиз.

Базманла. Бу ыйыкда сиз аламан ушакъ нёгерле боллукъсуз. Байрым эм солуу кюнде сизге былай кыркыуу барды: кесигиз кесигизден асыры кён затны излерге, бюнугузгъа кыолуугъадан келмезлик ишлени алыргъа боллукъсуз.

Акырапла. Баш эм геюрге кюнде башыгызгъа аламан сагъыла келирге боллукъдула. Барз-орта кюнде коллектив ишлени кюнлеридиле. Солуу кюнде не-сталгыяны толкъунларын сезериксиз.

Садакчыла. Ыйыкны биринчи жарымы тири ишлени конлеридиле. Орта кюн а, практика ишленден эсе, аналитика, сюезю ишлени этерге тап кюндю. Солуу кюнде уа техниканы хайырланууда чырмаула чыгарыкъ кезиудю.

Текемюозле. Ыйыкны башында жашауугъа усталыкъ бла байламлы сакъланмай турган ишле чыгарыкъдыла. Барз эм орта кюнде кыонакча келкидиле. Солуу кюнде жууукъларыгыз бир предложение берирге боллукъдула.

Суукъуйла. Баш, барз эм байрым ахшы башламчылыкканы конлеридиле. Геюрге эм орта кюнде бир кесек кыйгъы этдирликдила. Шабат кюнде эндиге дерти тындырып бошялгъаны ишлерини тамаларыкъсыз.

Чабакъла. Не торлю башламчылыккъла да ахшы ыйыкды. Кёпле тамаларча жол таппагъан ишлени жергелерине жетдирик онгу табырыкъсыз. Ача жаны бла да кыуанырыкъсыз. Премия берирге боллукъдула.

23-чю-29-чю декабрьге дерти

Байрамга хазырланыу

**Назыланы
сукъландыргъан ийислери**

Жангы жылга заман кѣп кълмагъанды. Къабарты-Малкъарда жашагъанла-шахарчыла, эллиле да- анга къыстау хазырланып башлагъанлары кѣзге урунады. Назы терекликле сатылынып башланыуу аны ачыкъ кѣромдюзюсю.

Ма Нальчикни тюрлю-тюрлю жерлеринде, Абхазияны майданында да къралгъан гитче базарчыкълада сюелген ължаланы ариу ийислери тѣгерекге жайылады, сатыучулары кеслерине тарта. Назыланы араларында республикада ъс-дюрюлгенле, тышындан келтирилгенле да бардыла. Быйыл аланы багълалары 200 сомдан башланады. Алайды да, хар ким да, жюреги жаратхан терекчикни алып, аны юйюнде ариу жасаргъа онг табарыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзят.
СУРАТДА: назы терекле сатылып башлангандыла.
Суратны автор алгъанды.

Акция

**Сабийлени энтта да
къууандырайыкъ**

Кѣп функциялы жаш тѣлу араны башламчылыгы бла быйыл да ъксюз, къыйын жашау болумгъа тюшген сабийлеге жораланып «Муратланы назы тереге» деген тѣрели жандауурлукъ акция бардырыллыкды. Отузунчу декабрьге дери Къабарты-Малкъарда жашагъанла, республиканы къонакълары да сабийлени муратларын толтуралыкъдыла.

Бу огурулу ишге къатышыргъа сюйгенле, саугъа алып, аланы «Вестер Гипер» эм «Дѣя» сатыу-алыу аралада орнатылгъан энчи орунлагъа салыргъа керекдиле. Былтыр жыйылгъан затла Нальчикдеги Сабий юйде жашагъан жашчыкъла бла къызчыкълагъа, акъылбалыкъ болмагъанла тургъан «Намыс» социально-реабилитация арада эм ючюнчю номерли школ-интернатда балалагъа жетгендиле. Андан сора да, ол иллюаланы кесеги сабий онкология

диспансерни Жангы жылга анда тюбеген гитче пациентлерине да берилгендиле.

Араны бѣлюмюнню башчысы Асият Нагоева, бизни республикада огурулу иш, игилик этерге хазыр адамла жашагъанларын белгилей, быйыл да ала андан да кѣп сабийни къууандырылкъларына ышанганын билдиргенди.

Марина ГЕДГАФОВА.
КъМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эмда дин организацияла жаны бла пресс-службасы.

Жазыпыу - 2014

ЖАНГЫ ЖЫЛГЪА - «ЗАМАН» БЛА БИРГЕ !

Хурметли жамаут!
Жазылыу кампания бошалыргъа заман бек аз кългъанды. Сиз алыкъа миллет газетибизге жазылыргъа жетишалмай тура эсегиз, бу кюнледе бу магъаналы ишни тамамларсыз деп ышанабыз.
Жазылыуну алты айгъа багъласы – 403 сом 32 капекди.

«Заман» газетни редколлегиясы.
Бизни индексибиз - 51532

Жазылыгъыз! Бу тапды!

Федеральное государственное унитарное предприятие «ПОЧТА РОССИИ» Ф СП - 1
Бланк заказа периодических изданий

АБОНЕМЕНТ На газету **ЗАМАН**
(наименование издания)

Индекс издания: [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ]
Количество комплектов: [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

На 20 _____ год по месяцам

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Куда [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] [ ] (индекс издания) (адрес)

Кому _____

Линия отреза _____

ДОСТАВочНАЯ КАРТОЧКА (индекс издания)

На газету **ЗАМАН**
(наименование издания)

С т о и - м о с т ь	подписки	руб.	коп.	К о л - в о к о м - п л е к т о в
	каталожная	руб.	коп.	
	переадресовки	руб.	коп.	

На 20 _____ год по месяцам

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Город _____
Село _____
Область _____
район _____
индекс издания _____
код улицы _____
улица _____
дом _____ корпус _____ квартира _____
Фамилия И.О. _____

Байрамга хазырланыу

**Нас ждут 8 выходных
в январе и 7 - в мае**

Роструд напомним, как мы будем отдыхать в будущем году. Новогодние каникулы на этот раз продлятся 8 дней. При этом два общегосударственных праздничных дня - 4 и 5 января - приходятся на субботу и воскресенье и согласно Трудовому кодексу должны быть перенесены на следующие за ними рабочие дни.

Но правительство решило перенести их на май и июнь. Благодаря этому у россиян появятся длинные майские каникулы - почти такие же, как и новогодние. Благодаря переносам еще три выходных подряд нас ждут в марте и по четыре - в июне и ноябре.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамаут-политика бѣлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору приемный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.
Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кърорулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532
Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кѣре 19.00 сагъатда къл салынады. 20.00 сагъатда къл салынганды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Беттайланы Муталип - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфья - жууаплы секретарьны орунбасары;
Акушуланы Феруза - (1,2,3,4,5,6-чы бетле),
Мисирланы Лейля (7,8,9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.
Тиражи 2640 экз. Заказ № 3105

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru